

ואמר לך את אלו שראוים ללכת למלחמה ורק אותם תיקח עמך.

ה. ויורד את העם אל המים ויאמר ה' אל גדעון כל אשר ילק בלשונו מן המים כאשר ילק הכלב תציג אותו לבד וכל אשר יכרע על ברכיו לשתות.

(הסבר)

גדעון מקיים את צווי ה', ומוריד את העשרת אלפי איש אל הנחל, וה' אומר לו ראה ובדוק, כל אלו שישתו מכפיהם, והשונה מכפיו חייב להשתמש בלשון בחוץ כדי שלא יחנק מהמים כששואב אל פיו, וממילא נראה בשתייתו כלוקק ככלב, אותו תציג לבד, וכל אלו שכורעים על ברכיהם לנחל, ואז יכולים לשתות בשפתותיהם לבד בלי לשונם בחוץ בגלל ריבוי המים, תציג לבד. והסימן יהיה כי אלו שכורעים על ברכיהם סימן שהם מלומדים לכרוע לעבודה זרה לכן הם כורעים עתה על ברכיהם, אך הלוקקים שאינם רגילים לכרוע הם הצדיקים שלא כרעו לבעל ועמם אעשה התשועה בישראל. לפי פירושים אלו היו רק 2 קבוצות של שותים הכורעים, והמלקקים. אך לפי רש"י משמע שהיו 3 קבוצות שותים, ועיין בפסוק הבא שביארנו בארוכה.

* ובחז"ל שהמלקקים היו רגילים להשתחוות לבבואה שלהם. אמנם לא תמיד אפשר להבין את סיבות ההשתחויות לע"ז השונות, אך יתכן לומר שהיו משתחיים לכוחי ועוצם ידי, וזו בבואת עצמם המשקיפה אליהם מן המים. וה' לא בחר בהם וסילקם מהמערכה כולה, כי כל חפץ ה' הוא להוכיח שהוא מנהיג את המלחמה, אך אנשים אלו אפילו אם עתה כבר חזרו בתשובה ואינם משתחיים בפועל לבבואה שלהם, הטעות נתפסה אי שם בתת הכרתם, ואי אפשר לצרפם עתה לחיל.

ו. ויהי מספר המלקקים בידם אל פיהם שלש מאות איש וכל יתר העם כרעו על ברכיהם לשתות מים.

(הסבר)

אם נתבונן נראה שינוי לשון כאן, שבפסוק הקודם נצטוו להפריד בין אלו שילוקו ככלב לאלו שיכרעו על ברכיהם, והיה הפסוק צריך להמשיך ויהי מספר הלוקקים ככלב, ומדוע שינה לומר הלוקקים בידיהם, זה הכריח את רש"י להסביר שבין הכורעים ובין המלקקים שניהם שולחו לביתם, כי גם ללקק חייב לכרוע קצת, אפילו שכרע פחות מהשותים ממש בשפתותיהם, והשאיר רק את הקבוצה השלישית שהם ליקקו בידם, ולא היו צריכים לכרוע כלל. אך המלב"ם עוד טוענים שהלוקקים ככלב הם הלוקקים בידם.

ז. ויאמר ה' אל גדעון בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם ונתתי את מדין בידך וכל העם ילכו איש למקומו.

(הסבר)

ה' אמר לגדעון שעל ידי שלש מאות המלקקים שהם צדיקים גמורים אושיע את ישראל, אך כל העם - הנותרים מהעשרת אלפים ילכו איש למקומו ולא ישתתפו כלל במלחמה. (ואף לדברי המלב"ם לעיל שהעשרים ושנים אלף ילכו להר הגלעד, ולא ישובו לביתם, אלו שכרעו לפסלים ישובו לביתם ולא ישתתפו אפילו במרדף בהמשך.)

ח. ויקחו את צדה העם בידם ואת שופרתיהם ואת כל איש ישראל שלח איש לאהלו ובשלש מאות האיש החזיק ומחנה מדין היה לו מתחת בעמק.

(הסבר)

שלש מאות האנשים לקחו את צידת העשרת אלפים איש, כפי מה שנצטרך להם וכן את שופרותיהם כי נראה להלן שהיו צריכים שלש מאות שופרות, ולא כל אחד מביא עמו שופר למלחמה, אבל מתוך עשרת אלפים איש יש שלש מאות שופרות, והרלב"ג כותב שמסתבר שה' נתן לגדעון פירוט מושלם איך לעשות את החרדת המחנה על ידי שופרות וכדים כדלהלן, אלא שהפסוק קיצר בציוי כי יאריך בפעולה וכן

פרק ז'

א. וישכם ירבעל הוא גדעון וכל העם אשר אתו ויחנו על עין חרד ומחנה מדין היה לו מצפון מגבעת המורה בעמק.

(הסבר)

אחר 2 הנסיונות של גדעון, ותשובותיו של ה', שעל ידי זה היה בטוח בהצלחתו במלחמה, השכים בבוקר מוקדם מוכן לקיים ציוי ה' להושיע את ישראל ממדין. עם כל העם אשר איתו וחנו ליד עין חרוד (כנראה נחל קטן ששמו חרוד, כי פירוש עין - נחל) ומחנה מדין היה צפונית לו. לדברי המלב"ם: יש לקרא את הפסוק מצפון מגבעת המורה, בעמק. כלומר שמדין חנו צפונית לגבעת המורה, בעמק יזרעאל. אך לפי טעמי המקרא (וכן במצודות) מחנה מדין היה בצפון, והתפרס מגבעת המורה, בעמק. ומדוע נקרא גבעת המורה - מביא רש"י בשם היונתן כי משם ניתן לצפות על מרחב העמק, וההבטה נקראת מורה, מלשון מורה באצבע.

ב. ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך מתתי את מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי.

(הסבר)

אמנם התקיים חלק הראשון בבבואה שקיבל גדעון, שהעם יתאסף עמו למרות שחשב שהוא נחות ולא ישמעו לו, ואספו 32.000 איש אך אין צורך בכל כך הרבה אנשים. לכן ה' אומר לגדעון רב העם אשר איתך, אמנם ביחס לחיל מדין וגרורותיהם, שהיו 135.000 (פ"ח-י') חיל ישראל קטן מאד, אך בכל זאת הם עדין יכולים לטעון כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. לכן עלינו לברור מי יהיה זכאי להלחם ומי יחזור.

ג. ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישב ויצפר מהר הגלעד וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו.

(הסבר)

לכן קרא באזני העם מי האיש שמפחד ממלחמה זו יחזור מהר הגלעד. (בפשטות הלשון ירא כי במדין יש עם רב יותר, או שמפחד להלחם, ומדוע בא, או מפני שחשב שיהיו יותר חיילים, או שכשרואה את האויב מקבל פחד) יחזור בבוקר מוקדם לביתו (יצפור - לשון צפרא, בוקר. וכדי שלא יתיבייש לכן ישכים וילך. וי"מ יחזור, כי יצפור הוא לשון סיבוב כמו ולצפירת תפארה - בד ארוך שמסובבים סביב הראש ומשמש כמצנפת) וחזרו מהעם עשרים ושנים אלף איש. ונשארו עמו עשרת אלפים. לפי החשבון כנגד כל איש מישראל יש למעלה מ-13 איש מדיינים.

והמלב"ם פירש שיש למילת יצפור 2 משמעויות, א' לשון בוקר, כלומר לא ילך עכשיו אלא למחר בבוקר, כי ידע שבליילה תהיה התשועה, ואז יצטרכו אותם לרדוף אחר מדין, ב' כציפרים עפות, כלומר הם ירדפו אחר מדין להחרידם, כציפורים עפות, קבוצות שירדו מההרים סביב, וזה יתן מורך בלבם לנוס, לא כן מאנשים הכורעים לשתות שזה סימן שהיו עובדי ע"ז הם יחזרו מיד לביתם.

ד. ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב הורד אותם אל המים ואצרפנו לך שם, והיה אשר אמר אליך זה ילך אתך הוא ילך אתך, וכל אשר אמר אליך זה לא ילך עמך הוא לא ילך.

(הסבר)

ה' אומר אל גדעון עשרת אלפים איש הם עם רב מדי כדי להיות בטוח במאה אחוזים שאין כאן כוחי ועוצם ידי, והיות ואני מעונין להוכיח כאן לישראל שרק ה' הוא המושיע, ולא היכולת שלהם לכן, הורד את העם אל המים ושם אצרפם

לעיל (פ'ו- ה') הביאו עמם את אהליהם וצאנם וכו' ואהליהם הכוונה עם יושביהם כלומר הנשים והטף (ד"ב.) וגם לגמליהם אין מספר ורבים עד שנראים כחול אשר על שפת הים לרוב. ג. ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שערים מתהפך במחנה מדין ויבא עד האהל ויכה ויפל ויהפכה למעלה ונפל האהל.

(הסבר)

ויבא גדעון הוא חזרה לפסוק יא' ששמע נאמר שירד גדעון ופורה עד קצה החמושים, והיות הפסיק בתיאור מחנה מדין וחזר להמשך הסיפור, חזר ויבא גדעון. וכן פי' האברבנאל, אך י"מ שעם פורה הגיע עד קצה וסמוך למחנה, ואחר כך חדר גדעון לבדו בעוז רוחו לתוך המחנה. וזה כוונת הפסוק ויבא גדעון. ושמע שאחד מספר לחבירו שחלם חלום שצליל לחם שעורים - חררה צלילה, (= עוגיה משעורים עגולה שאפויה על גחלים, כן פירש רש"י, ולפי זה צליל לשון צלי, שנצלה על גחלים. אך הרד"ק מסביר צליל - רעש, כלומר ששמע רעש של לחם שעורים שמתגלגל. ואע"פ שלחם שמתגלגל לא משמיע רעש מיוחד, בחלום שמע כן רעש. וי"מ צליל, -רעש והמולה מהרבה אנשים, וכשהתקרב ראה שמסתכלים על לחם שעורים) מתהפך במחנה מדין, והגיע עד האוהל (יתכן אוהל המרכזי, או אוהל המנהיג) והכה את האוהל, ואז האוהל נפל, נטה על צידו. אך הלחם לא הירפה והמשיך להפוך את האוהל שהגג יהיה למטה והיתידות למעלה, עד שנפל האוהל כלי. ואמנם זה רק חלום, והרי יש אומרים שדברי חלומות לא מעלים ולא מורידים, בכל זאת היות והיתה לו נבואה שישמע דברים שיחזקו את ליבו התיחס לזה כנבואה קטנה. וי"א שיעקר חיזוק הלב הוא מהמורך שהיה בדברי הפותר חלום בפסוק הבא.

* ורש"י הוסיף על לחם שעורים - שזה בזכות העומר שקרב בפסח, רצה רש"י להסביר את החלק הזה שבחלום, שהוא הלחם שעורים, ופירש שרמז שזכות הצלתם היה בגלל העומר. ובמעם לועז האריך להסביר את משמעות הענין, שבמנחת העומר קוצרים 3 סאה כדי להוציא אחר הטחינה והניפויים הרבים עשירית האיפה, וכאן גם אמנם היו פה ניפוי אחר ניפוי ונשאר מעט מהרבה, אך הנשאר הוא סולת משובחת וראויה לעשות נחת רוח לה' וע"כ ינצחו. ובחלום אנו רואים את ההצלה ב- 2 שלבים. תחילה היפיל את האהל והכהו, וזה על ידי מעשה ההחרדה של ה- 300 איש, שנית הפך את האוהל, וזה על ידי המשך רדיפת היהודים על מעברות הירדן, שזה שלב השני במפלת מדין. (ואם נאמר שונפל האהל זה שלב שלישי, גם במלחמת היה שלב שלישי של רדיפת גדעון אחר זבח וצלמונע, והמחנה של 15.000 איש הנותרים ולקחתם בשבי והריגת זבח וצלמונה.)

* ובמדרש (ויק"ר כח"ו) לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך... אמר רבי אבהו ורבי סימון ורבי יהושע בן לוי: היא שעמדה להם בימי גדעון שנאמר ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר חלום חלמתי והנה צליל לחם שעורים, צהו צליל לחם שעורים רבנן אמרי על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים ובזכות מה ניצולו בזכות לחם שעורים ואיזו זו, מצות העומר. ובפירוש מהר"ו שם, שדורש את הניצחון כאילו נאמר פעמים צלל, אחד מלשון וניצלתם את מצרים - ותרוקנו את מצרים (שזה מורה על היות הדור צלול מצדיקים) והשני לשון הצלה, שניצולו בזכות לחם השעורים שהוא העומר. אך רש"י אצלינו מדייק שהכתיב "צלול" שהדור היה צלול מצדיקים, ובזכות מה ניצולו, בזכות לחם שעורים מצות העומר, ומוסבר היטיב לפי המעם לועז לעיל, שאמנם היה הדור צלול ולא נראו בו צדיקים אלא מעט אלו השלש מאות איש שהם כלחם שעורים של מנחת העומר שמ- 3 סאה מוציאים מעט - עשירית האיפה. (באיפה יש 3 סאין)

בהרבה פסוקים. ולכן לקחו מהם את שופרותיהם. וסיום הפסוק ומחנה מדין היה לו מתחת בעמק, הוא תלוי לפי 2 הפירושים שהסברנו לעיל בפסוק א' על מקום חנית מדין, שלדברי האומר שחנו בעמק עד גבעת המורה, היו כל הזמן גדעון בהר הסמוך למדין והם בעמק. ומה שחזר על זה הפסוק שנבין את ההמשך שירד וכו'. אך לדברי המלבים לעיל שחנו אחר גבעת המורה צפונה, נמצא שהיה גדעון רחוק ממדין. וסיפר הפסוק שאחר שנפרדו מהם שאר החיל עבר גדעון ושלוש מאות איש שעמו לגבעת המורה, שאז נהיו מדין בעמק.

הערה: לפי המפה בזמננו, מסתבר שגדעון ואנשיו עמדו על מה שמכונה היום הר הגלבווע, ולמרגלותיו יש נחל ששם צירף את ישראל ושטח עמק יזרעאל הוא ישר, ורק אחר כ- 8 ק"מ בערך יש רכס המתנשא לגובה של כ- 500 מטר שמכונה היום גבעת המורה. והוא סמוך לעפולה. ולדברי המלבי"ם שחנו צפונית לגבעת המורה, גדעון ואנשיו צעדו כ- 8 ק"מ עד הגיעם לגבעת המורה, שהיה צמוד למחנה מדין. ט. ויהי בלילה ההוא ויאמר אליו ה' קום רד במחנה כי נתתיו בידך.

(הסבר)

עוד בלילה ההוא נאמר לגדעון בנבואה (ולפי הרלב"ג יתכן על ידי נביא) קום רד במחנה - כלומר להלחם במחנה האויב (אברבנאל) כי נתתיו בידך.

י. ואם ירא אתה לרדת רד אתה ופרה נערך אל המחנה.

(הסבר)

ומאחר שידע הקב"ה שלב גדעון כבד עליו, הנה היו עמו 32 אלף איש שגם אז היו מעטים מאוד מול מדין שהיו 135 אלף איש אך בכל זאת היה כאן חיל, אך עם שלש מאות איש בדרך הטבע זו התאבדות, ואין שום סיכוי לנצחם, וכדי לחזק את ליבו אמר לו ה', אם ירא אתה לרדת עם השלש מאות איש מפחד האחריות עליהם, כי נראה לך שהסיכון עבורם גדול, רד אתה ופורה נערך ושמע את דברי מדין ועל ידי זה תתחזק. (ומעצם ההצעה שירד לבד נראה שפחד גדעון לא היה על עצמו, כי הוא היה מוכן למסור נפשו להצלת ישראל, אלא שרגש האחריות שהיה לו על האנשים שהיו עמו, היה כל כך רב עד שפחד עליהם ללכת להלחם במדין לכן אמר לו ה'...)

ומדוע עם פורה נערו, י"מ כדי שישמע גם את הדברים ויקבלו דברי גדעון משנה תוקף ויתחזק ליבם של ה- 300 איש, אך נראה להלן שיש מפרשים שרק גדעון לבדו שחדר לתוך מחנה מדין שמע את הדברים, ופורה שעמד רק סמוך למחנה לא שמע, ויתכן שה' צוה לרדת עם פורה כי דרך האדם החשוב שילך עם משרתו.

יא. ושמעת מה ידברו ואחר תחזקנה ידיך וירדת במחנה וירד הוא ופרה נערו אל קצה החמשים אשר במחנה.

(הסבר)

וכאשר תשמע את שיחם ואת מורך לבבם תחזקנה ידיך, ואז בבטחון תרד עם השלש מאות איש להלחם במחנה, ואכן גדעון ניצל את הרשות שניתן לו מהשמים, וירד עד קצה החמושים אשר במחנה, כי דרך כל מחנה צבא לשים שומרים חמושים סביב למחנה, והוא ירד עד קצה השומרים שבמחנה.

יב. ומדין ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק כארבה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרוב.

(הסבר)

הפסוק מתאר את מערך מדין, ואומר: שמדין בצירוף עמלק ובני קדם נפלים - שוכנים, בעמק, והיו כארבה לרוב (ואף שכתבנו שהיו 135 אלף, אלה היו השולפי חרב, אך כאמור

* יש לשים לב שה- 300 איש למעשה לא נלחמו מאומה. ובידיהם האחת החזיקו שפורות, ובשניה לפיד, כך שלא היה באפשרותם להחזיק חרב כלל, ושגתם חרב לה' ולגדעון מתפרשת, החרב שתלחם כאן היא רק חרב ה' והצלתו היא על ידי גדעון שמינה אותו שליח להציל את ישראל. (חילקם ל- 3 קבוצות ובאו מ- 3 צדדים לתת להם אפשרות לברוח לכיון הירדן)

ביאורי מילים: ויחץ - חילק, שלשה ראשים- 3 (חלקים) קבוצות. לפיכך- אבוקות דולקות,

יז. ויאמר אליהם ממני תראו וכן תעשו והנה אנכי בא בקצה המחנה והיה כאשר אעשה כן תעשו.

(הסבר)

גדעון אמר לאנשיו בזמן הפעולה אינכם עושים מאומה על דעתכם, רק ממני תראו כלומר כאשר תראו שאני עושה תעשו אחרי יחד. וביאר דבריו, אסור לנו להתגלות בפני האויבים עד שנהיה קרובים מאד. עד שנגיע לקצה המחנה, ואז כאשר הפעולות יהיו מ- 3 העברים יחד אז יזרע פחד ומהומה במדין.

* הערה: כפל הלשון ממני תראו וכן תעשו, כאשר אעשה כן תעשו מתפרש: ממני תראו וכך תעשו "מה" שאעשה, והיה כאשר "בזמן" שאעשה תעשו גם אתם. (מלבי"ם) ובכלי יקר: ממני תראו וכן תעשו את תקיעת השופר וניפוץ הכדים והשגאות. אך האם להכנס לתוך המחנה להלחם אמר להם שיראו מה שהוא יעשה כך יעשו, אם יתברר לו שחרב איש ברעהו יעמוד בצד וכן יעשו הם, ואם יבין שצריך את התערבותו ויכנס לקרב יעשו אף הם כך. ו"מ ממני תראו את מה שניתן לראות- ז"א הלפידים, וכן תעשו על מה שצריך לשמוע, ואי אפשר לראות, ניפוץ הכדים ותקיעת השופרות. (ד"ב)

יח. ותקעתי בשופר אנכי וכל אשר אתי ותקעתם בשופרות גם אתם סביבות כל המחנה ואמרתם לה' ולגדעון.

(הסבר)

ופירט מה יעשו אחריו, אני ומאה האיש שאיתי נתקע בשופר אז גם אתם תתקעו בשופר, ואז ישמעו תקיעות שופר סביב לכל המחנה, ותכריזו קריאות מלחמה - חרב לה' ולגדעון. וביאר רש"י שהחרב ההורגת היא מה', והנצחון נזקף לזכות גדעון שליחו.

יט. ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקם הקימו את השמרים ויתקעו בשופרות ונפוץ הכדים אשר בידם.

(הסבר)

גדעון מגיע עם קבוצתו שכללה מאה איש עד קצה המחנה בתחילת האשמורה האמצעית (ובגמ' בברכות יש מחלוקת האם יש 3 משמרות בלילה, וממילא הגיע אחר שליש הלילה, או 4 משמרות יש בלילה, ואז הגיע באחת מהמשמרות האמצעיות בחצי הלילה, או אחר רבע הלילה) שבתחילת הלילה עדין יש חיילים שמאחרים לישון והיו עירניים. ובסוף הלילה יש חיילים משכימי קום, לכן בחר בזמן שכולם ישנים. וכן המנהג הוא אצל אנשי החיל שמעמידים שומרים לשמור שלא יבוא אויב, ואם יבוא להעיר את כולם. והשומרים מתחלפים 3 פעמים בלילה, וכאן חיכו עד זמן החלפת השומרים שגם השומרים לא יהיו עירניים מספיק, כי הראשונים הלכו לישון (ועייפם) והבאים זה עתה קמו משנתם ועדין אינם צלולים כראוי, (וזוה כוונת הפסוק אך הקם הקימו את השומרים, כי אם הם שומרים מדוע צריכים להקימם, הרי ערים הם) ומיד תקעו בשופרות, וניפצו את הכדים שהיו בידיהם.

יד. ויען רעהו ויאמר אין זאת בלתי אם חרב גדעון בן יואש איש ישראל נתן הא-לקים בידו את מדין ואת כל המחנה.

(הסבר)

ענה רעהו ואמר לו חלום זה אי אפשר לפותרו בענין אחר כי אם בצורה זו שצליל לחם שעורים רומז לישראל, שהם דלים מאוד ומאכלם מאכל בהמה - שעורים. והוא מתהפך עד מדין ומכהו והופך את האוהל, לכן אין זה אלא שחרב גדעון בן יואש (הזכיר שמו ושם אביו, שכנראה נתפרסם הדבר שהפך למנהיג ישראל, ואספם להלחם במדינים) איש-ראש, (רד"ק בספר השרשים) ישראל. תכה את מדין יושבי האוהלים, ותנצחם, כי נתן ה' בידו את מדין, ואת כל המחנה כולל גם את בני עמלק ובני קדם שהם שאר המחנה.

טו. ויהי כשמע גדעון את מספר החלום ואת שברו וישתחו וישב אל מחנה ישראל ויאמר קומו כי נתן ה' בידכם את מחנה מדין.

(הסבר)

והיה כשמע גדעון את מספר - סיפור, (יונתן) החלום, ואת פתרונו (שברו- לרד"ק, הפתרון ששובר את חידת החלום. ולרש"י הרי זה ביטוי מושאל, כי שברו פירושו מכר (כמו בבראשית שאחי יוסף הלכו לשבור בר) ופתרון החלום הוא מה שהחלום מוכר. השתחוה לארץ לה' והודה לו על שחיצק את ליבו, כי ראה את חרדת מדין מפניו, והבין שחלום זה ופתרונו היא נבואית שלוחה אליו שינצח. חזר אל מחנה ישראל ובלב בוטח אמר קומו כי נתן ה' בידכם את מחנה מדין.

טז. ויחץ את שלש מאות האיש שלשה ראשים ויתן שופרות ביד כלם וכדים וריקים ולפידים בתוך הכדים

(הסבר)

כבר כתבנו לעיל בשם הרלב"ג וידמה שגדעון קיבל הנחיה ברורה איך להתנהג, אלא שהכתוב קיצר כמנהגו, ופירט בהמשך. א"כ נעקוב אחר ההנחיות שגדעון קיבל וננסה להבין את סיבתם. תפקידם של ה- 300 איש היה לזרוע בהלה רבה בקרב מדין. ולכן חילק את העם ל- 3 קבוצות. ונקט כאן 7 תכסיסים. כדי להלביש את הנס בצורת הטבע: (1) 3 הקבוצות התפזרו ובאו מ- 3 כיוונים, שיחשבו המדינים שרבים הלוחמים והם מוקפים מכל עבר. (2) שבא באישון הלילה, שהמחנה ישן חוץ מהשומרים וכאשר יקיצו אינם צלולים בהחלטתם והפחד ישלט עליהם מהרה. (3) ה- 300 שופרות, יעשו רושם שיש עם רב, כי במלחמה לא הולך כל חייל עם שופר, ו- 300 שופרות ימצאו בעם רב (וכאן נלקטו מתוך עשרת אלפים איש. 4) שנתן בידי כל חייל לפיד, כי לא יתכן במלחמה שכל חייל יחזיק לפיד כי אז יהיו ידיו כבולות בגלל החזקת הלפיד ולא יוכל להלחם וכשיראו 300 לפידים ידמו שיש כאן עם רב מאד. (5) כיסוי הלפידים בכדים, שהאור לא יראה מרחוק אלא פתאום רואים כ"כ הרבה לפידים ולא יוכלו השומרים להקיץ את העם בעוד מועד. (ובעוד הלפידים בכדים האור יהיה קטן ומקומי על כיון פי הכד ולא יראה האור למרחוק) (6) ניפוץ הכדים והרעש האיום בעקבותיו, וכשאדם יתערר ועשתונותו אינם שפויים דיים החלטות הגיוניות יכנס לבהלה. (7) ששאגו חרב לה' ולגדעון. חרב לה' לתת תחושה עמוקה בלב ה- 300 איש שאין הישועה טבעית אלא ניסית. והזכיר ולגדעון בגלל שמיעת החלום שפתרונו חרב "גדעון בן יואש" וכו' הזכיר את השם גדעון ליראם.

וברש"י: שופרות ולפידים, להזכיר זכות מתן תורה. הרי לנו סיוע גדול למהלכינו במלחמות הקודמות. זכות עם ישראל לנצח במלחמה אינו אלא לימוד התורה. במלחמה הראשונה - עתניאל, היה הוא בעל תורה מופלג. וכן אצל אהוד. ואילו אצל דבורה, חיפשו את ברק שהיה משמש את לומדי התורה, וכשהדור התדלדל מאד, לפחות להזכיר זכות קבלת התורה שניתנה בלפידים ובקול שופר.

כד. ומלאכים שלח גדעון בכל הר אפרים לאמר רדו לקראת מדין ולכדו להם את המים עד בית ברה ואת הירדן ויצעק כל איש אפרים וילכדו את המים עד בית ברה ואת הירדן.

(הסבר)

משימה כבדה עוד נותרה להצלחת המלחמה להרוג את מלכי מדין, שכן אם הם ישרדו עלולים לגבש את שארית עמם שמחוץ לגבולות ישראל עם בני בריתם עמלק ובני קדם ולשוב להלחם בישראל, ומקום הניסה התפצל ל-2 מקומות, חלקם נסו לכיון ארם וחלקם לעבר הירדן, ניסתו לקחת את היתה קשה מאוד שכן היה על כל אחד מהם לקחת את משפחתו ואת רכושו גמליו וצאנו, וזה כמובן האט את מנוסתם. גדעון ניצל את עובדה זו, ושלח שליחים בכל הר אפרים הסמוכים למעברות הירדן מקום מנוסת המדיינים לאמר: לכו ולכדו את המים - המים המפרידים בין ארץ כנען לארם (רש"י) עד המקום ששמו בית ברה, וגם את מעברות הירדן, ואז המלחמה תהיה למדיינים מפנים ומאחור, וכן לא יוכלו לנוס.

כה. וילכדו שני שרי מדין את ערב ואת זאב ויהרגו את עורב בצור עורב ואת זאב הרגו ביקב זאב וירדפו אל מדין וראש ערב וזאב הביאו אל גדעון מעבר לירדן.

(הסבר)

בני אפרים לכדו את המעברות והיות וחלק מהמדיינים הצליחו כבר לעבור את הירדן אזרו בני אפרים עוז ורדפו אחריהם, ומצאו מקום מבוצר על צור שבו היה עורב שהוא אחד ממלכי מדין, בעוז רוחם ובגבורתם הצליחו בני אפרים להורגו, ולזכרון הגבורה נקרא המקום מאז ואילך צור עורב, וקרוב נוסף היה להם במקום מישור (ת"י) שהיה מבוצר סביב כיקב המוקף סביב (רד"ק) ושם היה מלך מדין השני ששמו זאב ואף אותו הרגו בגבורתם. ונקרא המקום יקב זאב. ואת ראשיהם הביאו לגדעון למחרת כאשר הגיע גדעון במרדפו אחר המדיינים ומלכיהם אל הצד המזרחי של הירדן. מלחמת אפרים זו בצור עורב נראה היתה המכרעת בקרב זה כנאמר בנביא ישעיה (י' כו) כמכת מדין בצור עורב. ויתכן ששם היו כל שרי מדין וחשוביו וכאשר נשמדו בידי בני אפרים ניטל מהם עיקר כוחם. את גודל הנס וכמות המדיינים שנהרגו במלחמה זו נראה בפרק הבא.

כ. ויתקעו שלשת הראשים בשופרות וישברו הכדים ויחזיקו ביד שמאולם בלפידים וביד ימינם השופרות לתקוע ויקראו חרב לה' ולגדעון.

(הסבר)

ומפרט מי תקע, ואומר: ששלושת הקבוצות תקעו בשופר כמתוכנן ושברו את הכדים. והחזיקו ביד שמאל את הלפידים, וביד ימים את השופרות לתקוע, וזעקו חרב לה' ולגדעון. (אנו שמים לב ששני ידיהם היו תפוסים בלפידים ובשופרות, ולא יכלו להחזיק חרב בידם).

כא. ויעמדו איש תחתיו סביב למחנה וירץ כל המחנה ויריעו וינוסו.

(הסבר)

ה-300 איש לא עשו מאומה, הם עמדו על עמדם. אך מחנה מדין נחרד מאד, קמו כל האנשים בבהלה ובפחד מהרעש האיום והכרזת המלחמה הפתאומית, ובזעקות שבר החלו לנוס. (רד"ק) אך המלבים פירש שהיתה מהומה גדולה מאוד בין המדיינים וחלקם הריעו להשיב מלחמה שעתה, וחלקם נסו. והמדיינים באפילה לא ידעו מי אוהב ומי אויב וכאשר חלק הכריזו מלחמה חשבו האחרים שהם מבני ישראל וזה יצר שיהיה חרב איש ברעהו.

כב. ויתקעו שלש מאות השופרות וישם ה' את חרב איש ברעהו ובכל המחנה וינס המחנה עד בית השטה צררתה עד שפת אבל מחולה על טבת.

(הסבר)

והאנשים שעמדו על מקומם המשיכו ותקעו ב-300 השופרות, וה' הגביר את הבהלה עד שמחמתה הרגו המדיינים אחד את השני בחשבו שהוא אויב, והבהלה התפשטה בכל המחנה לא רק בקרובים למקום הקבוצות, ושארית המחנה שלא נהרגו איש ביד אחיו נס עד בית השיטה הסמוך למקום ששמו צררת, ועד קצה מישור מחולה מסמוך למקום ששמו טבת. ומקומות אלו היו עדין בארץ ישראל לפני עבר הירדן המזרחי.

ביאורים: צרירתה- הסמוך לצרירת (ת"י) אבל- מישור, (רמב"ן בראשית יד' ו') על טבת- הסמוך לטבת, (ת"י).

* למלבים יש כאן הסבר אחר בכפל הלשון שתקעו ה-300 שופרות, שבתחילה עסקו הכרזת מלחמה חרב לה' ולגדעון ועדין לא הספיקו כולם לתקוע וכבר נהיתה מהומה במחנה מדין מרעש שבירת הכדים וראית הלפידים והכרזת המלחמה, ולכן התחילו חלקם הריעו תרועות מלחמה חזרה וחלקם התחילו לנוס. ורוצה לתאר את ישועת ה' המהירה שאפילו לא הספיקו לתקוע כולם כבר הישועה הגיעה, ומסיים שמיד אחר ההכרזה תקעו כל ה-300 שופרות ואז נהיה חרב איש ברעהו כי הנסים חשבו שהתוקעים שביניהם שרצו להחזיר מלחמה הם אויביהם ובאפילה הרגו אחד את השני.

כג. ויצעק איש ישראל מנפתלי ומן אשר ומן כל מנשה וירדפו אחרי מדין.

(הסבר)

עכשיו הגיע השלב השני של ההצלה לרדוף אחר הנסים שלא ימצאו מקומות מסתור להתאושש ולהחזיר מלחמה, ולזה נזעקו מנפתלי ואשר וכל מנשה, ולדברי המלבים לעיל שה-22 אלף איש שצפרו להר הגלעד לא נשלחו לביתם אלא היו מוכנים שם כדי לרדוף אחר מדין הנסים הם הרודפים, אלא שמענין שזבולון אפילו שהגיע בתחילת הגיוס הכללי של גדעון לא נמצא כאן. ויתכן שמזבולון היו ה-300 איש, או חלק מהעשרת אלפי איש שכרעו על ברכיהם ונשלחו לביתם. ולדברי שאר המפרשים שגם ה-22 אלף איש נשלחו לביתם, זה היה ממורכ לב, אבל עתה ששמעו שמדין נסים, וצריכים רק לרדפם התחזקו והתחילו לרדוף אחריהם. ויתכן שהיו שבטים אלו קרובים למקום הניסה יותר משבט זבולון לכן הם הגיעו.